

Marijana Kovačević

Prikazi zmajeva u zadarskome gotičkom zlatarstvu

Nekoliko je djela zadarskoga gotičkog zlatarstva na kojima susrećemo prikaze zmajeva. Prikazi se razlikuju u tehnici izvedbe, dimenzijama, ali i simboli. Negdje su prikazani kao dio srednjovjekovnog fantastičnog bestijarija, ponekad kao zoomorfni atributi svetaca, čije hagiografije sadrže čudesno svladavanje zmaja, poput sv. Jurja, sv. Margarete ili sv. Mihovila, a na jednom relikvijaru definicija simbolike prikaza četiriju zmajeva izmiče objema navedenim kategorijama. Prikaz zmaja na ruci-relikvijaru sv. Asela iz riznice istoimene crkve u Ninu, najstariji je sačuvani prikaz te fantastične životinje u zadarskome gotičkom zlatarstvu. Prikaz je smješten u kružni medaljon na rukavu relikvijara, na kojem su i drugi medaljoni s prikazima većinom fantastičnih i orijentalnih životinja, među kojima je i zmaju srodan bazilisk. Moguće je da je zlatar oponašao izgled orijentalne tkanine u koju su umotane relikvije ruke sv. Asela pohranjene u relikvijaru, jer i na njoj su figuralni prikazi, iako bitno različiti od onih na rukavu samog relikvijara, smješteni u kružne medaljone. Drugi je prikaz zmaja na poklopcu škrinjice-relikvijara sv. Krševana, koja potječe iz riznice zadarske katedrale. Smješten je tako da čini svojevrsan par s prikazom baziliska, a budući da na poklopcu ima i drugih fantastičnih životinja, simbolika ovog prikaza odgovara simboli prikaza zmaja na ruci-relikvijaru sv. Asela. No, dok su navedena dva prikaza zmajeva izvedena tehnikom iskucavanja, u vrhu aversa ukradenoga križa iz samostana sv. Frane u Zadru emajlirani je prikaz poznate biblijske teme - sv. Mihovila koji kopljem probada zmaja. Zmaja svladava i sv. Margareta u vrhu paškog relikvijara sv. Trna. Svetica i zmaj izvedeni su tehnikom lijevanja, a u srebru su izlivena i četiri zmaja, koja čine stopu relikvijara sv. Križa i spužve iz riznice zadarske katedrale. Upravo je ikonografija potonjeg, na tragu njegove sličnosti s monumentalnim svijećnjakom iz milanske katedrale (Trivulzio Candelabrum), čiju stopu također čine figure četiriju zmajeva, ali i temeljem analogija sa sličnim zlatarskim radovima profane namjene opisanim u francuskim izvorima 14. stoljeća, pomogla je u određivanju provenijencije i datacije ovog jedinstvenog djela. Ono je određeno kao proizvod francuskog zlatarstva 14. stoljeća, a iznosi se prijedlog da je relikvijar mogao dospjeti u Zadar kao dar nekog člana kraljevske obitelji Anžuvina. Sačuvao se i podatak u zadarskim izvorima 14. stoljeća koji potvrđuje da je prikazima zmajeva koncem 14. stoljeća ukrašavano i srebrno posuđe profane namjene. Riječ je o srebrnoj čaši zabilježenoj u popisu dobara suknara Mihovila Petrovog, jednog od najimućnijih zadarskih građana toga doba.